

PLEASE NOTE! THIS IS PARALLEL PUBLISHED VERSION OF THE ORIGINAL ARTICLE

To cite this Article: Päivöke, Katri & Marjanen, Päivi (2016) Innosta lasta lukemaan. Kasvu 1, 18-20.

URL: <http://talentia.e-julkaisu.com/2016/kasvu1.php>

Innosta lasta lukemaan

Varhaiskasvattajien käsissä kasvaa sukupolvi, jonka lukutaito ja taito luoda mielikuvia muokkaantuvat varhaiskasvatuksessa.

Lukutaito on kansalaistaito, jota ilman emme voi toimia yhteiskunnan täysimääräisenä jäsenenä. Sanallinen maailma avautuu lapsille heidän varhaisina elinvuosina, jolloin rakennetaan perusta lukutaidolle. Laurea Ammattikorkeakoulussa tehdyllä opinnäytetyöllämme innostimme varhaiskasvattajia lastenkirjallisuuden käyttöön.

Vaikka kansainvälisesti PISA-tutkimuksessa sijoitumme edelleen hyvin, oppilaiden osaaminen jakautuu Suomessa epätasaisesti oppilaiden kesken. Vuosina 2000--2009 heikkojen lukijoiden osuus kasvoi 6,9 prosentista 8,1 prosenttiin, ja erinomaisten lukijoiden osuus pienentyi neljä prosenttiyksikköä vuosikymmenessä. Lasku on ollut OECD-vertailumaiden suurimpia.

Huolestuttavaa on sekin, että vuonna 2009 joka kahdeksas poika ei saavuttanut riittäviä valmiuksia jatko-opintojen ja työelämän lukutaitovaatimukseen. 2000-luvun aikana lukemisharrastus on selvästi vähentynyt.

Pienenä aloitetaan

Tutkimuksista tiedetään, että asenteet kirjallisuutta ja lukemista kohtaan syntyvät jo paljon ennen koulun alkua. Kodin ilmapiiri ja varhaiskasvatusryhmä ovat ennen koulua tärkeimmät tekijät lapsen lukuharrastuksessa. Kun kirjalliseen kulttuuriin pääsee osalliseksi jo varhaislapsuudessa, lukeminen ja kielen maailman avautuminen tuottavat suurimman ilon ja hyödyn.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on mahdollisuus kehittää päivähoitossa lasten lukuharrastusta, sanavarastoa, käsitteiden ymmärtämistä, empatiakykyä, mielikuvitusta ja yleistietoutta. Työssä läheinen kasvatuskumppanuussuhde lapsen vanhempiin tarjoaa pohjan lukemisesta innostumiseen myös lapsen perheessä. Mitä enemmän lapsemme rakastavat kirjoja, sitä enemmän lapset leikkivät lukemista, mikä nopeuttaa lukemaan oppimista. Motivaatio lukemisen harjoitteluun syntyy leikin kautta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Oulun yliopisto kehittivät kansallisen Lukuinto-ohjelman tarttumaan Suomen huonontuneisiin PISA-tuloksiin. Ohjelmassa luotiin toimintamalli, joka kehittää lasten ja nuorten monipuolista luku- ja kirjoitustaitoa. Toimintamallin tarkoituksena on ylläpitää myönteistä lukemisen kulttuuria, mikä vakiinnutetaan koulujen ja yleisten kirjastojen arkityöhön. Lukuinto-ohjelman kohderyhmiksi valikoituivat 6--16-vuotiaat lapset ja nuoret, heidän vanhempansa sekä opettajat ja kirjastoammattilaiset.

Tämän yhteistyömallin ulkopuolelle jäävät alle 6-vuotiaat lapset. Lukuintoa tulisi kuitenkin nostattaa jo varhaiskasvatusikäisten keskuudessa, koska lukemaan oppimisen alkeet tapahtuvat varhaiskasvatuksessa.

Tartuimme tähän puutteeseen ja teimme sosionomi (YAMK) -opinnäytetyömme lukemaan innostamisesta varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena oli innostaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä lastenkirjallisuuden monipuoliseen käyttöön. Opinnäytetyö jakautui toiminnalliseen ja koulutukselliseen osaan. Toiminnallisessa osassa lukemaan innostamista tehtiin kolmen länsi-uusimaalaisen päiväkotiryhmän varhaiskasvattajatiimin kanssa.

Koulutuksellinen osa toteutettiin yhden länsi-uusimaalaisen kaupungin varhaiskasvatuksen koko henkilöstölle suunnattuna koulutuspäivänä. Sen aiheena oli lukemaan innostaminen.

Vinkkejä varhaiskasvatustyöhön

Hyvä tapa lisätä lasten lukuinnostusta vaatii toiminnan suunnittelua.

Varhaiskasvattajien tulisi pohtia yhdessä, miten lukemaan innostaminen otetaan huomioon parhaiten omassa ryhmässä.

Merkittävä osa päiväkotilapsen kielen rikastuttamisessa ja maailmankuvan laajentamisessa tapahtuu ääneen luetun lastenkirjallisuuden välityksellä. Sana- ja käsitevaraston ohella satujen kuuntelu kartuttavat lapsen elämyksiä. Satujen lukupuu on hyvä työtapo varhaiskasvatukseen. Menetelmää apuna käyttäen kasvattajat voivat kirjata luetut kirjat yhteiseen taulukkoon.

Satujen lukupuuta voidaan hyödyntää muun muassa uutta kirjallisuutta valittaessa, sillä kaikki lastenkirjallisuuden lajit eivät ole vielä löytäneet tietänsä päiväkoteihin.

Nykylastenkirjailijoiden monipuolinen tuotanto on osittain vielä tuntematonta.

Tällaisia olivat esimerkiksi kirjat, joissa käsitellään elämän vaikeita asioita, kuten vakavaa sairautta, avioeroa tai kiusaamista.

Lastenkirjoista löytyy myös kirjoja, jotka ovat lähtökohtaisesti laadittu terapeuttiseen tarkoitukseen. Sadun ja tarinan avulla kipeäkin aihe voidaan tarjota lapselle turvallisesti kirjan roolihahmon tunteiden ja kokemusten välityksellä. Lapselle muodostuu mahdollisuus samaistumiseen ja sitä kautta oivallukseen.

Lukuinnostamisen näkökulmasta erityisen tärkeässä roolissa ovat kodit. Yhteistyö kirjastojen ja perheiden kanssa voi tuottaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen Satumestarin diplomin. Sen saa lapsi sen jälkeen, kun on yhdessä luettu ääneen kahdeksan kirjaa, joista kaksi voi olla kuvakirjoja.

Lukeminen ja kirjallisuus voivat olla monella muulla tavalla perheiden kanssa tehtävän yhteistyön teema. Esimerkiksi sadutusmenetelmää voidaan toteuttaa vuorotellen kotona ja päiväkodissa. Satu aloitetaan päiväkodissa, jonka jälkeen satua jatketaan vanhempien ja lapsen toimesta kotona, jonka jälkeen päätös sadulle kirjataan päiväkodissa. Yhteistyönä tuotettu satu on mukava muisto lapselle päiväkotiajasta.

Päiväkodissa myös voidaan viettää lelupäivän sijaan oman kirjan päivää, jolloin lapsi tuo mielikirjansa päiväkotiin.

Monien aistien kokemus

Kun lapsi eläytyy aidosti sadun lumoukseen, nostaa usein lapsen tunteet esiin. Lukijan herkkyyks vastata lapsen tunteeseen on lukuhetkessä tärkeää.

Kun lapselle kerrotaan satua tai tarinaa, on lapsen ja aikuisen vuorovaikutus myös läheisempää. Lapsi ja aikuinen ikään kuin elävät tarinaa yhdessä, molempien ilmeet ja kohtaavat katseet täydentävät kertomuksen sisällön ymmärtämistä.

Lasten eläytymistä auttaa, kun käytetään hyödyksi erilaisia lukemismenetelmiä.

Esimerkiksi taskulamppusadussa kohdistetulla valolla osoitetaan kuvakirjan kuvan yksityiskohtia. Hierontasadussa osallistujat saavat kosketuksen sadun muokkaamiin mielikuviin kosketuksen avulla. Tällöin sadusta muodostuu entistäkin moniaistisempi kokemus.

Tiedostava vastavuoroisuus on tärkeää kirjojen lukutilanteessa. Satuja lukiessa jaetaan yhteinen elämys eikä vain tarjota tietoa omaksuttavaksi. Aikuisen kokonaisvaltainen läsnäolo ja sydämellään lukeminen luovat satuhetken maagisuuden lapselle. Keskeistä on elämyksellisyys ja lukukokemusten jakaminen, mikä lisää tekstin ymmärtämistä. Didaktinen kirjallisuus painottaa myös vertaisryhmässä tapahtuvan keskustelun merkitystä.

Tukea opetussuunnitelmista

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelma on uudistumassa, ja uuden opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen siirrytään syyslukukaudella 2016. Uuden opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetuksessa tulee käyttää monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Opetuksessa kehoitetaan käyttämään loruja, runoja ja lastenkirjallisuutta.

Uudistetut esiopetuksen perusteet ohjaavat saavuttamaan kielen rikkautta, ylläpitämään ainutlaatuisen suomen kielen vaurasta kieliperintöä pienessä kansakunnassamme.

Lukuinto-hankkeen tavoittelema lukemisen tehostuminen ei vielä ole nähtävissä Pisatuloissa, mutta osviittaa tulevat tulokset antavat siitä, millaista tuen tarvetta kielen rikkauden säilymiselle kaivataan. Suomalaiset lapset ja nuoret tarvitsevat malleja lukemisen ja kirjallisuuden käytöstä.

Kun lukemiseen ja sen harrastuneisuuteen saa kosketuksen jo varhaiskasvatusikäisenä, on myöhemmällä iällä helpompi tarttua kirjaan. Lukemisen ja kirjallisuuden käytön malli muovautuu sekä kotiympäristössä että päivähoidossa.

Katri Päivöke

Sosionomi (YAMK), Laurea

Päivi Marjanen
Sosionomi (YAMK), Laurea

Vinkki

Jos haluat syventää sadunkertojan taitojasi, kuuntele kuinka sen tekee näyttelijä Pirkka-Pekka Petelius. Hän lukee Ylen Pikku Kakkosessa iltasatuja joka keskiviikko 16.3. alkaen, ja satuhetket ovat katsottavissa Lasten Areenassa vuoden ajan ensilähetyksestä.